

NOTULEN

Van de **algemene ledenvergadering** van de Gepensioneerdenvereniging UWV (GVU), gehouden te Baarn op **23 maart 2016**

Deelnemers

Bestuur

De heren M. Passieux (*voorzitter*), J.W.A.M. Fraza (*tevens lid van het Verantwoordingsorgaan*), A.W.M. Kok (*tevens lid van het bestuur van het pensioenfonds*), M. Koopmans (*secretaris/notulist*) en A.J. Slootweg (*penningmeester, tevens lid van het Verantwoordingsorgaan*).

Leden

De **dames** H. Beldman, M.J.C. Epskamp-Van Loon, J. Robert, G. Wiechmann en M. Janssen, alsmede de **heren** A.J.C.M. Aarts (*tevens lid van het bestuur van het pensioenfonds*), H. Alders, P.H.F. Beelen, J.G.H.M. de Bekker, M.A.J. van den Berg, H.J.T. Bontebal, H.S.D.W. Bosch, H.J. Bouwknegt (*tevens plv. lid van het bestuur van het pensioenfonds*), M.H. van de Brink, P.W. Broeksteeg, M.W.G. Damen, J.H.J. van Dijk, G.C. Dijkstra, C.M.B. Duwel, T.C. van den Eijkhoff, T.R. Garritsen, A.W.M. Geels, P.A. van der Heijden, D.M. Hekscher, J.C. Janssen, D. Klazema, J. Knijff, A. van der Kraan, D.A. Ririmasse, P. de Leeuw van Weenen, P. Lucardie, J.P. Mostert, K. Osinga, H. Paulissen, L.M.J. Ras, H.W.P.P. Schmit, J.C.F. Stoop, A.J.M. Straalen, R. Stroband, J. van der Veen, W.J.L. van de Ven, J.J.R. van der Weg, P.A. van Willigen, T.P.M. van der Zee (*tevens plv. lid van het Verantwoordingsorgaan*) en J.P. van Zoelen.

Administratie

Mevrouw M. Herinx.

Afwezig met bericht van verhindering

Er zijn veel berichten van verhindering ontvangen, waaronder dat van de heer H. Hulshof (*erelid*) en F.J. Lemkes (*tevens secretaris van het bestuur van het pensioenfonds*).

1. Opening en vaststelling agenda

De *voorzitter* opent de 17^e algemene ledenvergadering en verwelkomt de deelnemers. Hij deelt mee dat na de pauze de heer J. Berkemeijer een inleiding zal verzorgen over het nieuwe, door koepelorganisatie NVOG ondersteunde nieuwe pensioensysteem **Individueel Solidair Defined Contribution (ISDC)**. Na vermelding van het bericht van verhindering van het erelid Harry Hulshof (initiatiefnemer van de oprichting van GVU), die vanwege persoonlijke omstandigheden waarschijnlijk nooit meer zal kunnen deelnemen aan de ALV, en van Frans Lemkes stelt hij de bestuursleden van GVU voor alsmede de leden die namens de gepensioneerden zitting hebben in het bestuur van het pensioenfonds of het Verantwoordingsorgaan. Ook spreekt hij zijn waardering uit voor Margo Herinx, die al vele jaren het secretariaat beheert en zorgt voor de financiële- en de ledenadministratie. Wat betreft de vaststelling van de agenda stelt hij voor de punten 9 (vaststelling begroting 2017) en 10 (vaststelling contributie 2017) gezamenlijk te behandelen vanwege de onderlinge samenhang. Aan het eind van dit agendapunt deelt hij nog mee dat de volgende algemene ledenvergadering zal worden gehouden op woensdag 29 maart 2017, wederom in het Brandpunt te Baarn.

2. Notulen van de vergadering van 18 maart 2015

Deze notulen worden goedgekeurd en vastgesteld met inachtneming van het volgende:

- Pag. 1. overzicht deelnemende leden: De heer T.P.M. van der Zee is **plv.** lid van het Verantwoordingsorgaan;
- Pag. 2. punt 2.3. derde alinea, voorlaatste regel 'pensioengrondslag' moet zijn **loonsom**;
- Pag. 3. punt 4. negende regel: 'dekkingsgraag' moet zijn **dekkingsgraad**;
- Pag. 3. punt 4. tweede alinea, eerste regel 'Licht' moet zijn **licht**.

Naar aanleiding van de notulen

2.1. **Potentieel bestuurslid (Pag. 1. punt. 1)**

De *voorzitter* deelt mee dat mevrouw P.A.M. van Aarle als potentieel bestuurslid een jaar lang heeft meegedraaid in het bestuur. Zij heeft uiteindelijk bedankt, omdat een bestuursfunctie niet was te combineren met haar andere activiteiten.

2.2. **Enquête pensioenfonds inzake risicobereidheid beleggingen punt 4. pag. 3, 4 en 5)**

De heer *Van Willigen* vraagt naar de uitslag van de enquête risicobereidheid. Ook zou hij graag vernemen of het bestuur van het pensioenfonds op basis van die uitslag al tot conclusies is gekomen.

De heer *Bouwknegt* antwoordt dat de uitkomst van de enquête uitgebreid is besproken door het fondsbestuur. Het fondsbestuur ziet deze enquête in de eerste plaats als een leermoment. Opvallend in de uitkomst was dat de gepensioneerden bereid waren meer risico te lopen dan de actieve deelnemers.

De heer *Kok* memoreert dat conform de afspraak de resultaten van de enquête zijn teruggekoppeld in een drietal landelijk gespreide bijeenkomsten. Geïnteresseerden konden zich hiervoor opgeven. Van deze bijeenkomsten zijn verslagen gemaakt, die door het bestuur bij de besluitvorming zijn betrokken. Ondersteund door de uitslag van de enquête heeft het bestuur uiteindelijk besloten over te gaan tot een iets hoger risicoprofiel.

De heer *Aarts* voegt hieraan toe dat dit verhoogde risicoprofiel uitsluitend geldt voor wat de Nederlandse Bank (DNB) ter zake toestaat. In feite betreft het daardoor slechts een vrij gering deel van het belegd vermogen.

2.3. **Verkenning samengaan met andere pensioenfondsen (punt 13.1. pag. 7)**

Op de vraag van de heer *Knijff* of er al nieuwe ontwikkelingen zijn wat betreft het eventueel samengaan van het pensioenfonds UWV met andere fondsen, antwoordt de heer *Kok* dat dit onderwerp op een laag pitje staat. Dit hangt onder meer samen met het feit dat de dekkingsgraad van veel fondsen momenteel weinig rooskleurig is. Daardoor is bijv. ook waardeoverdracht niet mogelijk. Deze situatie vormt een belemmering voor het samengaan van pensioenfondsen. Het pensioenfonds houdt de antenne weliswaar uit, maar is momenteel niet actief bezig met een samenwerking c.q. samengaan met andere fondsen.

2.4. Adresgegevens Brandpunt (punt 13.5. pag. 8)

Met het oog op het gebruik van de Tomtom zal voortaan ook de postcode van het Brandpunt worden opgenomen op de uitnodiging voor de ALV.

3. Ingekomen stukken en mededelingen

Er zijn ingekomen stukken noch mededelingen.

4. Terugblikken en vooruitzien

De *voorzitter* memoreert dat in het verslagjaar wederom geen **indexering** heeft plaatsgevonden van de pensioenen. Ook in 2016 was dit niet het geval en, gelet op de ontwikkeling van de dekkingsgraad, lijkt zelf korting van de pensioenen (en aanspraken) niet uitgesloten.

De heer *Bouwknegt* merkt op dat het door het fondsbestuur bij DNB ingediende **herstelplan** geen aanleiding geeft tot kortingen. Informatie hierover volgt binnenkort op de website. Daar zal ook aandacht worden besteed aan de mogelijkheid tot indexering. Dat zal op zijn vroegst aan de orde zijn in 2019.

De heer *Kok* voegt hieraan toe dat met DNB is gesproken over het herstelplan. Deze stelt zeer strenge eisen en gaf aan dat het plan weliswaar voldeed aan de normen, maar toch was men er niet helemaal tevreden mee. Desondanks vond men indiening van een nieuw plan niet nodig. Hoewel het plan een looptijd heeft van elf jaar, sluit hij niet uit dat – afhankelijk van de omstandigheden – DNB vraagt om een nieuw plan.

De heer *Van Willigen* merkt op dat een nieuw plan wellicht meer tijdswinst oplevert. Dit zou van belang kunnen zijn met het oog op de beoogde invoering van een nieuw pensioensysteem.

Met betrekking tot de activiteiten in het verslagjaar noemt de *voorzitter* de brief die GVVU begin dit jaar heeft toegestuurd aan alle gepensioneerden met het verzoek lid te worden van GVVU (voor zover men dit nog niet was). Deze brief heeft veel effect gehad. Het aantal leden is gestegen van ca. 950 tot ca. 1160. Dit succes heeft mevrouw Herinx veel werk opgeleverd (applaus van de leden). Uiteraard had deze toevloed van **nieuwe leden** ook consequenties voor de begroting mede in relatie tot de contributie. Dit komt later in de vergadering aan de orde.

Hij vervolgt dat in 2017 **benoeming** van (nieuwe) vertegenwoordigers van de gepensioneerden in het fondsbestuur aan de orde is. Om er zorg voor te dragen dat deze nieuwe leden daadwerkelijk per 1 juli 2017 zitting kunnen nemen, heeft het fondsbestuur besloten vroegtijdig te starten met het regelen van de verkiezingen. Deze zullen plaatsvinden in september a.s. De gekozen leden moeten voldoen aan de strenge eisen die DNB stelt. Voor zover zij daar niet aan voldoen, moeten zij bereid zijn tot bijscholing. In de brochure over de verkiezingen, die t.z.t. aan alle gepensioneerden wordt toegestuurd, zal daar ook op worden gewezen. Het gaat om twee leden en een plv. lid. Van de huidige vertegenwoordigers mag de heer Kok niet meer meedoen, daar hij de maximale zittingsduur (twee termijnen van vier jaar) heeft bereikt. De heren Aarts en Bouwknegt zijn beide bereid tot een tweede zittingstermijn, maar dit is uiteraard afhankelijk van de uitslag van de verkiezingen. Zij hebben wel het voordeel dat zij door DNB reeds als geschikt zijn gekwalificeerd.

Er is een Verkiezingscommissie ingesteld, bestaande uit drie leden van het fondsbestuur en een lid van GVVU. Deze commissie regelt de organisatie van de verkiezingen en gaat ook in gesprek met mensen die zich kandideren.

Dit laatste gebeurt in samenwerking met een extern bureau met het oog op de gewenste onafhankelijke beoordeling van de kandidaten.
Voor de activiteiten gedurende het verslagjaar verwijst spreker naar het jaarverslag.

De heer *Bouwknegt* brengt naar voren het verheugend te vinden dat er veel nieuwe leden zijn toegetreden. Oorspronkelijk was ca. 8% van de gepensioneerden lid van GVU, nu is dit 10%. Dit betekent dat 90% van de gepensioneerden nog geen lid is. Hij doet een oproep aan de leden allemaal te pogen er een nieuw lid bij te krijgen.

5. Jaarverslag secretariaat

Verwijzend naar de paragraaf over de **risicobereidheid beleggingen / ALM studie** vraagt de heer *Knijff* of de enquête inzake de risicobereidheid beleggingen alleen niet voldoende was.

De heer *Kok* antwoordt dat een ALM studie de verhouding beschrijft tussen de bezittingen en de verplichtingen van het fonds. Deze kunnen beiden variëren. Omdat het fonds, in het kader van de pensioentoezeggingen, moet weten wat men kan verwachten, vindt deze toets regelmatig plaats. Dit is ook in overeenstemming met de eis van DNB dat sprake moet zijn van een goede communicatie met alle deelnemers in het fonds. Een ander aspect voor de noodzaak van een ALM-studie vormen de CAO-onderhandelingen over de hoogte van de pensioenpremie; deze is gemaximaliseerd op 20% van de loonsom. Een ALM-studie is dus duidelijk iets anders dan de enquête over de risicobereidheid.

Met betrekking tot de **gedempte premie** (pag. 3 van het jaarverslag) merkt de heer *Van Dijk* op het weinig zinvol te vinden het verschil tussen de feitelijke premie en de maximale premie in een egalisatiereserve te storten. Naar zijn oordeel kan het geld net zo goed in de pensioenpot worden gestort, omdat de rente in de toekomst toch ook wel weer eens zal stijgen.

De heer *Bouwknegt* licht toe dat die egalisatiereserve wel degelijk zinvol is, wanneer de benodigde premie hoger uitkomt dan het maximum van 20%. Als de premie hoger is dan 20% wordt de egalisatiereserve gebruikt voor de opbouw van de actieven. De feitelijke aanwending van die reserve houdt het fondsbestuur goed in de gaten.

De heer *Kok* voegt hieraan toe dat de 2,5% die nu nog niet nodig is voor de feitelijke dekking in de egalisatiereserve wordt gestort. Deze reserve zal worden benut op het moment dat kortingen dreigen en mag beslist nergens anders voor worden gebruikt.

Op de vraag van de heer *Van Willigen* naar de invloed van de CAO-partners op de hoogte van de pensioenpremie en het pensioenreglement, antwoordt de *voorzitter* dat het pensioenreglement wordt bepaald door de CAO-partijen.

De heer *Bouwknegt* licht toe dat de werkgever voorstellen kan doen aan het fondsbestuur. Die voorstellen worden vervolgens besproken tussen de CAO-partijen. In het uiterste geval kan het fondsbestuur aangeven, dat afspraken tussen de CAO-partijen niet uitvoerbaar zijn.

Verwijzend naar de paragraaf over de **governance structuur** op pagina 3 informeert de heer *Knijff* naar de taak van de Commissie Strategie betreffende de toekomstige positie van het fonds.

De heer *Kok* antwoordt dat deze commissie tot taak had besprekingen te voeren met andere fondsen inzake samenwerking of samengaan, inclusief het ABP.

Deze activiteiten liggen nu stil, maar gedurende het verslagjaar was dit een serieuze optie.

De *voorzitter* vraagt vervolgens enige momenten stilte om de overleden leden te herdenken. Hij stelt vervolgens vast dat er geen vragen meer zijn betreffende het jaarverslag en zegt de secretaris dank voor de opstelling hiervan.

6. Jaarrekening 2015

De heer *Slootweg* licht toe dat er over 2015 weinig schokkends valt te melden. De computer/printerkosten zijn aanzienlijk lager dan in 2014. Het verschil betreft de portokosten. Deze werden in 2014 ook onder voormelde categorie verantwoord. Voorts is door de lage rentestand sprake van weinig rente op de spaarrekening. Hij vervolgt dat de begroting voor 2016 vorig jaar al is goedgekeurd door de ALV. Door toetreding van een groot aantal nieuwe leden verwacht hij over 2016 een klein positief saldo.

Op de vraag van de heer *Hekscher* of een stijging van de bankkosten wordt voorzien, antwoordt de heer *Slootweg* dat deze kosten slechts in geringe mate toenemen. De stijging is afhankelijk van het aantal mutaties en dat zijn er ca. achttien op jaarbasis.

De heer *Stoop* vraagt, of het wellicht rendabel is een deel van het spaarsaldo te beleggen.

De heer *Slootweg* meent dat het van belang is risicoloos met dit geld om te gaan. Weliswaar zou wellicht een leuk beleggingsresultaat kunnen worden behaald, maar het omgekeerde is ook mogelijk en dan leidt het wel tot problemen. Bovendien zullen eerst kosten moeten worden gemaakt, voordat daadwerkelijk kan worden belegd.

Het lijkt de *voorzitter* niet wenselijk te gokken met het geld van de leden, maar het bestuur zal zich hierover buigen.

Op voorstel van mevrouw *Robert* zal bezien worden of een deel van het spaarsaldo op deposito kan worden geplaatst.

Volgens de heer *Duwel* is beleggen pas interessant vanaf een bedrag van Eur 50.000,- gekoppeld aan een periode van minsten tien jaar. Dit lijkt hem bij GVU derhalve niet aan de orde.

7. Verslag Kascommissie

De heer *Hekscher* deelt mee dat de in de ALV van 18 maart 2015 benoemde kascommissie, bestaande uit de heer van der Ven en hij, op 27 januari 2016 aan de hand van de bescheiden van de penningmeester de jaarrekening heeft gecontroleerd en akkoord bevonden. De stukken stemmen overeen met de bankafschriften. Hij stelt voor het bestuur decharge te verlenen en de penningmeester te bedanken voor zijn werk.

De *voorzitter* stelt vast dat de vergadering het eens is met de conclusie van de kascommissie.

8. Benoeming leden kascommissie

Voor 2016 bestaat de kascommissie uit de heren Van der Ven en Van Eijdsen, met de heer Hekscher als reservelid.

9/10. Vaststelling begroting en contributie 2017

De heer *Slootweg* licht toe dat het vermogen voortdurend stijgt, zeker dankzij de aanwas van veel nieuwe leden. Daar het niet de bedoeling is een grote spaarpot te creëren, stelt het bestuur voor de contributie in 2017 te verlagen van Eur 12,-- tot Eur 10,--.

De heer *Bouwknegt* vindt het niet verstandig de zeer schappelijke contributie van Eur 12,-- te verlagen. Er is sprake van veel nieuwe ontwikkelingen op het vlak van de pensioenen en het is wenselijk over voldoende middelen te beschikken als eventueel adviseurs moeten worden ingeschakeld. Ook moet er rekening mee worden gehouden dat de vergaderkosten toenemen, wanneer het noodzakelijk zou zijn wat meer afstand te nemen van het UWV.

De *voorzitter* stelt vast dat de meerderheid het eens is met de heer *Bouwknegt*, weshalve het bestuur besluit het voorstel in te trekken. De contributie blijft dus gehandhaafd op Eur 12,-- per lid per jaar.

Op de vraag van mevrouw *Robert* of GUV ook een rechtsbijstandverzekering heeft afgesloten, antwoordt de *voorzitter* dat dit, gelet op de dekking, wat lastig ligt voor verenigingen. Het Bestuur heeft hier in het verleden al aandacht aan besteed, maar geen geschikte verzekering kunnen vinden.

Gelet op het feit dat de vergadering heeft besloten de contributie op het huidige niveau te handhaven stelt de heer *Slootweg* vast dat de begroting voor 2017 in dit opzicht moet worden aangepast. Het bedrag aan te ontvangen contributie komt dan uit op circa Eur 14.000,--.

De *voorzitter* stelt vast dat de begroting, met inachtneming van de door de heer *Slootweg* genoemde wijziging, wordt goedgekeurd.

11. Bestuursverkiezing

De *voorzitter* deelt mee dat er in de statuten van GUV niets is bepaald over de duur van zittingstermijnen van bestuursleden. Om die reden heeft het bestuur zelf een rooster opgesteld. Krachtens dit rooster is de heer *Kok* aan de beurt om af te treden. Deze stelt zich herkiesbaar. Spreker stelt vast dat de vergadering instemt met herbenoeming van de heer *Kok*.

12. Wat verder ter tafel komt

12.1. **Opheffing Deelnemersraad**

De heer *Van Willigen* memoreert dat GUV het fondsbestuur destijds heeft verzocht een evaluatie uit te voeren betreffende de opheffing van de Deelnemersraad (DR) in relatie tot het nieuwe Verantwoordingsorgaan (VO). Hij zou graag de uitkomst van deze evaluatie vernemen.

De *voorzitter* zegt dat het bestuur van GUV hierover een brief heeft gestuurd aan het fondsbestuur en dat deze brief ook is beantwoord.

De heer *Bouwknegt* bevestigt dit en zegt dat deze evaluatie ook is uitgevoerd. Hij heeft momenteel niet concreet voor ogen wat de conclusie was, maar weet wel dat er verder niets mee is gebeurd. Het fondsbestuur vond dit een kwestie van ondergeschikt belang.

De heer *Van Willigen* heeft begrepen dat in het kader van deze evaluatie ook is gezegd dat het VO het fondsbestuur zeer kritisch zal volgen.

De *voorzitter* deelt mee dat het fondsbestuur hierop heeft geantwoord 'not amused' te zijn, maar het zich wel ter harte heeft genomen.

De heer *Fraza* vindt dat niet echt sprake was van een evaluatie. Op 2 februari 2015 is de DR opgeheven als gevolg van overheidsmaatregelen en werd het nieuwe VO opgericht conform wettelijke bepalingen. Het bestuur van GVVU heeft het antwoord van het fondsbestuur besproken en daarmee was de kous af, met dien verstande dat inderdaad is aangegeven dat het VO zich zeer kritisch zou opstellen jegens het fondsbestuur.

De heer *Bouwknegt* merkt op dat na 20 april a.s. sprake is van een flinke wijziging van de statuten van het fonds. Hij is benieuwd hoe het VO hierop reageert.

De heer *Van Willigen* hoopt dat het fondsbestuur in voldoende mate zelfevaluerend is en dat er goede ontwikkelingen volgen.

12.2 **Gelijktrekking gewijzigde pensioenleeftijd met het fondsreglement**

De heer *Duwel* vraagt naar de gelijktrekking van de wettelijke pensioenregeling met het fondsreglement.

De heer *Kok* antwoordt dat het hier een zaak betreft waar het pensioenfonds initiatief in heeft genomen. Voor de CAO-partners is het een belangrijke zaak. Die zullen hier uiteindelijk over moeten beslissen. Wel mag men momenteel bij het UWV doorwerken tot de AOW-leeftijd, maar dit laat onverlet dat deze mensen vanaf 65-jarige leeftijd ook pensioen ontvangen. Dat heeft fiscale consequenties. Een tweede punt betreft de vraag of, als de AOW-leeftijd en de pensioenleeftijd gelijk worden getrokken, het al dan niet de bedoeling is na het bereiken van de 65-jarige leeftijd verder pensioen op te bouwen. Op 20 april a.s. komt deze kwestie aan de orde in het fondsbestuur. Dat beziet dan of de voorstellen uitvoerbaar zijn en zal een overleg met CAO-partners worden gepland. Volgt inderdaad instemming dan komt de uitvoering aan de orde.

De heer *Bouwknegt* voegt hieraan toe dat bij doorgang van de verdere pensioenopbouw na 65 jaar de doorsneepremie hoger wordt. De jongeren zijn daar de dupe van. Het fondsbestuur dient hier rekening mee te houden.

De heer *Kok* geeft aan dat gezocht wordt naar een oplossing voor dit probleem. Overwogen zou kunnen worden om de premie over de betreffende periode beschikbaar te stellen aan de betrokkenen, zodat zij zelf pensioen kunnen inkopen. Op die manier komt het niet ten laste van de doorsneepremie.

12.3. **Rol GVVU bij actieve deelnemers**

Op de vraag van mevrouw *Ensing* of GVVU ook actie onderneemt bij de actieve deelnemers met het oog op toetreding van nieuwe leden, antwoordt de *voorzitter* dat GVVU is opgenomen op Intranet. In hoeverre actieven hier iets mee doen is niet bekend. Bij de pensioentoekenning bevindt zich ook een brief van GVVU met de aanbeveling lid te worden. De afgelopen maand heeft dit vijf nieuwe leden opgeleverd.

12.4. Nieuwe pensioenregeling

De heer *Van Dijk* vindt de plannen voor een nieuw pensioensysteem grote onzin. Naar zijn oordeel dient de huidige regeling in stand te blijven.

De *voorzitter* zet uiteen dat staatssecretaris Klijnsma heeft gezegd dat Nederland weliswaar het beste pensioensysteem heeft, maar zij heeft tegelijkertijd aangegeven dat verandering noodzakelijk is. De SER heeft hierover advies uitgebracht. Omdat er in de politiek ook steeds meer stemmen opgaan voor verandering, heeft de NVOG besloten hierover me te praten. Zou de NOVG dit niet doen, dan komen er veranderingen zonder dat de gepensioneerden hier enige invloed op hebben kunnen uitoefenen. Al met al is hij er van overtuigd dat de verandering wordt doorgezet.

De heer *Van Dijk* dringt erop aan toch als standpunt uit te dragen geen ander systeem in te voeren.

De *voorzitter* benadrukt dat de NVOG samen met de KNVG een pensioencommissie heeft opgericht die overeenstemming heeft bereikt over een nieuw systeem, gebaseerd op een van de modellen van de SER. De voorzitter van de KNVG, de heer Van Rooijen, tevens lid van de Eerste Kamer, is het hier echter niet mee eens. Hij wenst het huidige systeem te handhaven.

De heer *Geels* vindt het verstandig dat de NVOG de zaak positief heeft opgepakt en nu ook betrokken is bij besprekingen over wijziging van het pensioensysteem. Op deze wijze is de kans groter dat nadelige effecten voor gepensioneerden kunnen worden voorkomen.

De heer *Duwel* vraagt of het juridisch aanvechtbaar is als mocht blijken dat de hoogte van het pensioen daalt bij invoering van een nieuw pensioensysteem.

Volgens de heer *Bouwknegt* zal er geen sprake zijn van waardedaling, waaraan de *voorzitter* toevoegt dat het streven hoe dan ook is gericht op koopkrachtbehoud.

13. Rondvraag

Hiervan werd geen gebruik gemaakt.

14. Sluiting

De *voorzitter* stelt vast dat er verder geen vragen of opmerkingen meer zijn. Hij zegt de deelnemers dank voor hun inbreng, sluit het officiële deel van de vergadering en zegt dat na de pauze de heer Berkemeijer een inleiding zal houden over het nieuwe pensioensysteem Individueel Solidair Defined Contribution (ISDC).

Pauze

ISDC, Pensioen waarmee je verder kan

De *voorzitter* verwelkomt de heer Jos Berkemeijer. Deze is voorzitter van de Pensioencommissie van NVOG en als pensioendeskundige de architect van ISDC.

De heer *Berkemeijer* start zijn inleiding, waarin hij achtereenvolgens ingaat op de risico's, de kerncijfers van de Nederlandse pensioenfondsen, de indexatie, het pensioen nu en in de toekomst en ISDC. Wat betreft de risicobereidheid blijkt dat bij het UWV de gepensioneerden bereid zijn wat meer risico te nemen dan bij de actieven. Aangaande risico's benadrukt hij dat zekerheid niet bestaat. Het gemiddeld rendement van de Nederlandse pensioenfondsen komt over de periode 2007/2014 uit op ca. 5%. De rekenrente (UFR) van bijv. het ABP over de periode 2003/2015 is 3,3%. De dekkingsgraad heeft zich gedurende de periode 2007/2015 ontwikkeld van ca. 150% tot gemiddeld 94%. De dekkingsgraad van het UWV bedraagt in februari 2016 ca. 98%. De vereiste dekkingsgraad is 114% en de minimaal vereiste dekkingsgraad 105%. Het is dus duidelijk dat de huidige dekkingsgraad niet aan de eisen voldoet. Dit geldt overigens voor de meeste fondsen. De gemiddelde indexatie van alle Nederlandse pensioenfondsen is over de periode 2007/2015 teruggelopen van ca. 2,5% tot 0,2%. Indexatie lijkt verder weg dan ooit doordat:

- de gemiddelde levensduur meer toeneemt dan de pensioendatum opschuift;
- de rekenrenteverplichtingen harder dalen dan het rendement uit beleggingen stijgt;
- de rekenrente langere looptijden (jongeren) harder is gedaald dan kortere looptijd (ouderen);
- het eigen vermogen van het fonds is 'opgegeten' door hogere verplichtingen voor de jongeren;
- de overrendementen van de pensioenfondsen eerst worden gebruikt om het vereiste vermogen weer op te bouwen (indexatie volgt gradueel vanaf een dekkingsgraad van 110%);
- het nieuwe Financiële Toetsingskader (FTK);
- stapeling van zekerheid op zekerheid;
- een inconsistent beleid door tegelijk zowel de premies als de pensioenen te korten;

Met betrekking tot fondsen met een feitelijke premie die lager ligt dan de ongedempte kostendeckende premie merkt hij op dat deze fondsen ieder jaar dus een deel van het eigen vermogen inleveren. Daardoor bedraagt de totale achterstand bij de Nederlandse fondsen ultimo 2015 ca. Eur 13 miljard. Dit loopt op basis van de lagere UFR op naar ruim Eur 70 miljard eind 2021. Ook staat de solidariteit onder druk. De meerderheid van de werkgevers wil de premie maximeren. Bovendien kost het knippen in de Defined Contribution regeling en uitkeringsregelingen rendement. Ook de overheid wenst de premies zo laag mogelijk te houden. Doordat hogere premie onbespreekbaar is, wordt gekozen voor verlaging van het opbouwpercentage. Spreker benadrukt dat dus niet alleen indexatie onbereikbaar is geworden, maar dat ook het nominale pensioen onder druk staat. Men schiet weinig op met een pensioen dat enerzijds gekort en anderzijds geïndexeerd wordt. Zowel het nominale pensioen als de indexatie zijn beide dus onzeker.

Gelet op deze situatie rijst de vraag of er oplossingen mogelijk zijn en zo ja welke dan. Dat vergt eerst inzicht in het maatschappelijk en economisch perspectief.

Daaruit blijkt dat sprake is van:

- een aanhoudende economische crisis;
- een laag renteniveau, met als gevolg meer beleggingsrisico's;
- een lage dekkingsgraad, waardoor het indexatieperspectief ontbreekt en kortingen dreigen;
- een wereldwijd oplopende schuld met risico van hyperinflatie;
- onvoldoende arbeidsparticipatie door hoge werkloosheid;
- een verder toenemende gemiddelde leeftijdsduur;
- een samenleving die vergrijsst, ontgroent en diversifieert;
- een toenemende behoefte aan arbeidsmobiliteit en –flexibiliteit;
- fiscalisering van pensioenen;
- internationalisatie; Europa wil meer toezicht en een strengere wetgeving.

Zoals bekend heeft Staatssecretaris Klijnsma advies gevraagd aan de SER over een nieuw pensioensysteem. De SER heeft vier varianten gepresenteerd, waarvan de voorkeur uitgaat naar het vierde. Op basis hiervan is de Pensioendialoog van start gegaan. Het nieuwe pensioenstelsel heeft in de eerste plaats tot doelstelling het geschonden vertrouwen te herstellen. Het gaat om:

- handhaving van de solidariteit, d.w.z. collectief beleggen en risico's jaarlijks delen, incl. het langlevensrisico;
- voorkomen van toekomstige (schijn)zekerheid;
- optimalisatie van het rendement, gegeven maximale volatiliteit op basis van risicohouding;
- eenvoudig te communiceren;
- zicht op ontwikkeling van het eigen pensioengeld;
- bestuurbaar en uitvoerbaar;
- eenvoudige waardeoverdracht en
- lage kosten.

Op 19 januari jl. vond de slotbijeenkomst van de Nationale Pensioendialoog plaats. De voortgangsrapportage aan de Tweede Kamer met als titel **Rode draden** bevat de volgende conclusies:

- aanleiding voor de vernieuwing vormt de veranderende arbeidsmarkt;
- betere communicatie vergt een minder complex en transparanter pensioenstelsel;
- er is aansluiting nodig bij de individuele behoeftes op basis van levenspatroon;
- verbetering in het vertrouwen door meer zeggenschap over het eigen pensioen;
- hoewel solidariteit in beginsel belangrijk is, is de richting nog onduidelijk;
- verantwoordelijkheid is belangrijk, maar wie is waarvoor verantwoordelijk;
- de burger verwacht dat de overheid een oudedags bestaansminimum garandeert.

Op basis van deze rapportage heeft de staatssecretaris aangegeven dat de komende maanden moeten worden benut om de opbrengst van de rapportage te vertalen naar bruikbare bouwstenen en mogelijke beleidsrichtingen voor een (beter) pensioenstelsel. In vervolg hierop heeft de SER Adviescommissie

'Toekomst Pensioenstelsel' op 20 februari 2016 een nadere verkenning uitgebracht.

De thema's hiervan luiden

1. Verkenning contract met persoonlijke vermogensopbouw en collectieve risicodeling;

2. Verkenning transitiemogelijkheden, zoals omzetting van oude rechten in pensioenvermogen en mogelijke afschaffing van de doorneesystematiek.

Technische verkenningen worden momenteel uitgevoerd door de SER-werkgroepen 'Nadere invulling variant vier' en 'Doorneesystematiek'.

Het streven tot afronding is medio 2016.

Inmiddels heeft de Pensioencommissie NVOG/KNVG op basis van SER variant 4 het **Individueel Solidair Defined Contribution (ISDC)** systeem ontwikkeld. Ook hier geldt als hoofddoelstelling het herstel van vertrouwen. De belangrijkste elementen zijn:

- Premieovereenkomst zonder zekerheid;
- Premievaststelling passend bij een adequaat pensioen op basis van een beoogd prudent rendement (bijv. 3%);
- Sparen via een pensioenbeleggingsrekening;
- Pensioenuitkeringen gaan ten laste van de spaarrekening (geen inkoop van pensioenen)
- Handhaving van de solidariteit door collectief beleggen (een collectieve beleggingsmix), optimalisatie rendement bij gekozen maximale volatiliteit van de pensioenrekening. Daarnaast ook het jaarlijks delen van het langlevensrisico door de risicopremies bij- of af te schrijven van de spaarrekening.

Vanzelfsprekend vergen deze elementen nog verdere uitwerking op actuaireel niveau.

Op basis van ISDC is sprake van de volgende conclusies:

- er is geen sprake meer van generatievraagstukken;
- er kunnen geen verkeerde verwachtingen meer zijn;
- er is geen schijnzekerheid meer;
- er is geen ingewikkelde communicatie meer;
- (inhaal) indexatieproblematiek speelt niet meer;
- er is geen discussie meer over de premie;
- een ingewikkeld Financieel Toetsingskader is niet langer nodig;
- het eigen vermogen wordt toegerekend aan de individuele deelnemers;
- er is sprake van minder kosten, meer transparantie en betere communicatie.

Spreker eindigt met de mededeling dat het discussiedocument ISDC bij de Technische commissie(s) van de SER ligt en dat de principes van ISDC zijn meegenomen in het wetsontwerp Variabele Pensioenuitkering. Tot slot komt hij tot de stelling *liever een hoger pensioen zonder zekerheid dan een lager pensioen met zekerheid*.

Op de vraag van de heer *Bouwknegt* of er ooit sprake is geweest van zekerheid, antwoordt de heer *Berkemeijer* dat dit nimmer het geval is geweest. In dit verband merkt hij op dat bij een lage stand van de dekkingsgraad bij invoering van een nieuwe regeling direct zal moeten worden gekort.

Desgevraagd licht hij verder toe dat de dekkingsgraad zo laag staat als gevolg van de door de ECB gemanipuleerde rente.

Een van de deelnemers vraagt waar het geld is gebleven uit de tijd dat de dekkingsgraad op 140% stond. Hierop wordt geantwoord dat de meerwaarde is opgegaan aan de verplichtingen voor de jongeren. De ouderen hebben de jongeren gefinancierd. Zou Europa de pensioenkassen niet hebben leeggehaald door de rentemanipulatie dan zouden de fondsen er veel beter hebben voorgestaan.

Naar aanleiding van een opmerking van een deelnemer dat ook een achterstand is ontstaan doordat de actuarissen jarenlang onjuiste sterftetafels hebben gebruikt, antwoordt de heer *Berkemeijer* dat de sterftetafels tegenwoordig van jaar tot jaar worden bijgesteld, maar dat veertig jaar vooruit kijken nu eenmaal niet optimaal lukt. Hij benadrukt nogmaals dat de dekkingsgraad van het UWV zich niet goed ontwikkelt. Ook de gedempte premie werkt niet mee aan verbetering van het vermogen.

Elke 'knip' die wordt aangebracht in de regels kost rendement, met als gevolg dat het uitzicht van de huidige regeling weinig rooskleurig is. Alles wat eventueel nog gunstig uitpakt moet als gevolg van de (te) strenge eisen van DNB worden benut voor opbouw van de buffers. Het is dus verstandig de huidige regeling los te laten en te kiezen voor een andere regeling die meer perspectief biedt. Naar zijn oordeel voldoet ISDC daaraan. Hoewel de staatssecretaris NVOG serieus neemt en ISDC ook is besproken met deskundigen is het nog maar zeer de vraag hoe de zaak politiek bezien uiteindelijk uitpakt. Wat betreft de ingangsdatum voor de nieuwe regeling kan op zijn vroegst worden gedacht aan een periode van drie tot vijf jaar en op zijn laatst aan een periode van tien jaar. In afwachting van de nieuwe regeling is de staatssecretaris verzocht af te zien van verdere kortingen op de pensioenen. Dat is aantoonbaar niet nodig.

Op de vraag van de heer *Huizenga* of er ook een limiet geldt wat betreft het bedrag dat men onder ISDC jaarlijks aan pensioen mag opnemen antwoordt de heer *Berkemeijer* dat hieraan wel grenzen moeten worden gesteld. Mede gelet op inflatie kan men er voor kiezen in het begin een hoger bedrag op te nemen dan later.

De heer *Bouwknegt* merkt op dat die keuzemogelijkheid er nu ook al is. Van die mogelijkheid maakt in de praktijk bijna niemand gebruik, waarop de heer *Berkemeijer* aangeeft dat in de nieuwe regeling die keuze elk jaar kan worden gemaakt. In de huidige regeling heeft men die keuze maar eenmaal.

De heer *Duwel* vraagt of er ook sprake zal zijn van een overgangsregeling.

De heer *Berkemeijer* antwoordt dat bij de omzetting naar een nieuwe regeling de huidige formule als uitgangspunt zal moeten worden gehanteerd, omdat sprake dient te zijn van objectieve normen. Uitgaande van de huidige lage rente betekent dit dat, zoals hij al eerder heeft gezegd, direct sprake zal zijn van kortingen. De balans van het fonds dient als maat te worden gebruikt, gevolgd door een discussie hoe deze aan te passen, rekening houdend met de belangen van jongeren en ouderen. De feitelijke berekeningen moeten worden gemaakt aan de hand van nader te bepalen criteria.

Op de vraag van de heer *Bouwknegt* waar de ouderen dan op moeten letten, antwoordt de heer *Berkemeijer* dat zij moeten kijken welk bedrag er in kas is en hoe dit wordt verdeeld. Daarbij moet er dus rekening worden gehouden met verlaging van het huidige pensioen bij een blijvend lage rente.

Mevrouw *Robert* vraagt wat er gebeurt wanneer men bij verschillende pensioenfondsen is aangesloten.

De heer *Berkemeijer* antwoordt dat ieder fonds zelf de hoogte van elke individuele spaarpot bepaalt. Wellicht ook dat er een grote pot van wordt gemaakt, gelet op de situatie dat het aantal fondsen afneemt. Mogelijk zullen uiteindelijk slechts enkele grote fondsen bestaan.

Gelet op het reeds gevorderde uur beëindigt de *voorzitter* verdere bespreking van ISDC. Hij zegt de heer *Berkemeijer* dank voor zijn bereidheid om hier zijn zeer informatieve inleiding te houden over ISDC en de vragen van de leden te beantwoorden. Hij laat zijn woorden vergezeld gaan van een stoffelijk blijk van waardering. Tot slot zegt hij ook de deelnemers dank voor hun inbreng en sluit de vergadering.